

MEGHÍVÓ

A BUDAPESTI CORVINUS EGYETEM

KERTÉSZETTUDOMÁNYI

DOKTORI ISKOLÁJA

meghívja Önt

SZABÓ TIBOR

Az északkelet-magyarországi meggy tájfajta szelekció eredményei és gazdasági jelentősége

című PhD doktori értekezésének

2008. május 21-én de. 10.30 órakor

tartandó nyilvános vitájára.

Témavezető: Tóth Magdolna, DSc

Helyszín: Budapesti Corvinus Egyetem,

1118 Bp., Villányi út 35-43. „K” épület III. em., KLUBTEREM

A Bíráló Bizottság összetétele:

Elnöke: Z. Kiss László, DSc

Tagjai:

Papp János, DSc

Kovácsné Békefi Zsuzsanna, PhD

Kollár Gábor, CSc

Porpáczy Aladár, DSc

Opponensek:

Pedryc Andrzej, CSc

Kállay Tamásné, CSc

Titkár: Halász Júlia, PhD

Az értekezés megtekinthető

**a Budapesti Corvinus Egyetem Budai Entz Ferenc Könyvtárában és Levéltárban
(Budapest, XI., Villányi út 35-43. K. ép. I. em.),**

elektronikus változata a <http://phd.lib.uni-corvinus.hu/292/cimen>

*A nyilvános vitában minden jelenlévő részt vehet
és írásban előzetesen is észrevételt tehet*

Dr. Papp János sk
egyetemi tanár
Doktori Iskola Vezetője

SZABÓ TIBOR: Az északkelet-magyarországi meggy tájfajta szelekció eredményei és gazdasági jelentősége

ÖSSZEFOGLALÁS

A Föld több térségében igen differenciált génforrások halmozódtak fel, amelyek a ma termesztett meggyfajták őseinek tekinthetők. Ezek közül az egyik leggazdagabb forrás a Kárpát-medencében található. A hazánkban jelenleg termesztett fajták nagy része az utóbbi géncentrumból származik, beleértve ebbe a keresztezéssel előállított fajtáinkat ('Meteor korai', 'Érdi bőtermő', 'Érdi jubileum', 'Favorit', 'Maliga emléke', 'Piramis' stb.), a korábbi évszázadokban szelektált fajtákat ('Pándy meggy', 'Cigánymeggy'), amelyeknél az alakgazdagságra és az eltérő keletkezési módokra nagyszámú fajtaváltozatuk utal. Ugyanebből a génforrásból hazánkban ún. pipacsmeggyeket ('Korai pipacs', 'Pipacs 1') és bosnyákmeggyeket ('Csengődi') szelektáltak.

Külön helyet képviselnek az Északkelet-Magyarországon szelektált tájfajták, amelyek vizsgálata adta az értekezés témáját. A gazdag, még további kiaknázásra váró génforrás reményeink szerint nem csak az újabb kutatómunkát, hanem a hazai meggytermesztés gazdagítását is lehetővé fogja tenni. Munkánkkal ahhoz is szeretnénk hozzájárulni, hogy az itteni gazdag génforrás megfelelő hatékonysággal legyen feltárva és mielőbb hasznosítva.

A Központi Statisztikai Hivatal 2001. évi adatai szerint az ország meggyültetvényeinek 52,3%-án az északkelet-magyarországi tájfajtákat ('Újfehértói fürtös', 'Debreceni bőtermő', 'Kántorjánosi 3') termesztik. A felsorolt meggyfajták öntermékenyek, kocsányuk szárazon válik a gyümölcstől, tehát géppel rázhatók, gyümölcsminőségük megközelíti a 'Pándy meggy' gyümölcsminőségét. Az említett fajták mellett vizsgálatba vontuk a 'Petri' és az 'Éva' fajtákat (2007-ben részesültek állami elismerésben), valamint a D jelű klónt.

Növekedési tulajdonságaik (törzskörméret, koronaméret, korona alatti terület) alapján a fajtákat három csoportba soroltuk. Erős növekedési erélyű fajta az 'Éva', közepes növekedési erélyű csoportba tartoznak az 'Újfehértói fürtös', 'Kántorjánosi 3', 'Petri' fajták és a D jelű klón, a gyenge növekedési erélyű csoportba a 'Debreceni bőtermő' fajta.

A meggyfajták metszésénél és terméshozásánál nagy jelentősége van a termőrészekkel való berakódottságnak, melyet az ágfolyóméterre vonatkoztatott fajlagos mutatóval fejeztük ki. Legkedvezőbb fajlagos értéket a 'Petri' fajtánál mutattunk ki, az ágfolyóméterre eső termőrészek száma megközelítette a 16 db-ot, míg a többi öt fajta közül a legjobb értéket mutató D jelű klón sem érte el a 7 db/ágfolyómétert. A bokrétás termőnyársak aránya is a 'Petri' fajtánál volt a legnagyobb (82 %), míg a leggyengébb növekedési erélyű 'Debreceni bőtermő' fajtánál ez a termőrész típus csak 51%-os arányban fordult elő.

A meggyfajták főbb fenológiai sajátosságainak vizsgálata alapján megállapítottuk, hogy nem volt semmilyen eltérés a rügypattanás és a virágzáskezdet közötti időszak hosszában. Az átlagos virágzástartamban kimutatható kisebb különbség, de ez sem szignifikáns. Vagyis az eddig vizsgált északkelet-magyarországi meggyfajták teljesen azonos virágzási időcsoportba tartoznak. A gyümölcsök érési ideje között sincs szignifikáns különbség, a virágzástól átlagosan 63-66 nap telik el a gyümölcszsüret kezdetéig.

Eghajlatunk az elmúlt 40 év alatt a felmelegedés irányába mozdult el. A nyugalmi időszakban a fagymentes napok száma 1965-2006 között 10 nappal nőtt (69-ről 79-re), ugyancsak 10 nappal nőtt a fagymentes időszak hossza is. A virágzási időszakban a fagyos napok száma határozottan csökkent (4-ről 1 napra), az abszolút minimum hőmérséklet pedig növekedett (fagypontról 5 °C-ra). Ugyancsak növekedett a minimum hőmérséklet (4,5 °C-ról 8 °C-ra), a maximum hőmérséklet átlaga, pedig 17 °C-ról 20 °C-ra emelkedett. A csapadékos napok száma csökkent, viszont a csapadék mennyisége növekedett (8 mm-ről 38 mm-re). Szintén növekedést tapasztaltunk az 50%-nál kisebb átlagos relatív nedvességű napok számában. Az időjárás változás természetesen hatással van a meggy fenofázisainak alakulására is.

A virágzás 1983-hoz képest 2005-ben három nappal korábban kezdődött és öt nappal korábban fejeződött be. A fővirágzás időpontja is öt nappal korábbra tolódott. Véleményünk szerint a virágzási viszonyok eltolódása növelheti a termékenyülési viszonyok kockázatát.

A természetes önmegporzással kimutatott öntermékenyülés átlagos értéke a 'Petri' fajtánál volt a legnagyobb, egyedül ez haladhatja meg a biztonságos terméskötődés szempontjából kívánatos 10%-os szintet. Az 'Újfehértói fürtös' és az 'Éva' fajta öntermékenyülésének mértéke nem érte el az 5%-ot. A szabadtermékenyülés átlagos mértéke 16-28% között változott. Az öntermékenyülés és a szabadtermékenyülés között szoros összefüggést nem sikerült kimutatni. Az adatok nagyfokú szóródása az évjáratok nagy szerepére utal.

A termőképeség hasznosításának hosszú távú mutatója a fajták halmozott termésmennyisége, illetve a teljes termőkorból elért életteljesítmény. Az összehasonlító fajtaként szerepeltetett 'Újfehértói fürtös' fajtához képest a vizsgált fajták nagyobb életteljesítményt értek el.

A hat meggyfajta virágrügyeinek téli fagykárosodását vizsgálva megállapítottuk, hogy közöttük az évjáratok szerint más-más rangsort lehet felállítani. Ebből az következik, hogy a fajtatulajdonságokon kívül más tényezők is jelentős hatással lehetnek. Az északkelet-magyarországi fajták virágrügyeinek téli fagykárosodása egyik évben sem érte el az Érdi bőtermő fajta rügékárosodásának mértékét.

A gyümölcsméret tekintetében szignifikáns különbséget csak a D jelű klón esetében tapasztaltunk. A nagyobb gyümölcsméret kisebb magarányal párosult.

A meggynél kiemelkedő jelentősége van a gyümölcskocsányok pálhalevelességének. Előnyt jelenthetnek a rövid kocsányú gyümölcsök, amelyek kisebb arányban pálhalevelesek (pl. az 'Éva').

Egyes fajták gyümölcseinek beltartalmi tulajdonságai között nem találtunk szignifikáns különbséget, de amikor az egyes beltartalmi tulajdonságokat összevetettük a klimatikus adatbázis mutatóival, szoros kapcsolatokat találtunk. A vizsgált időjárási változók általában nem lineáris kapcsolatot mutatnak a beltartalmi értékekkel, azaz sok esetben a másodfokú illesztések mutattak szignifikáns kapcsolatot. Az összefüggések birtokában felállítható egy olyan modell, amely főként időjárási paramétereket tartalmaz, és ennek segítségével megbecsülhetők az adott évjáratban várható beltartalmi értékek. Például a vegetációs időszak nagyobb csapadékmennyisége esetén a gyümölcs-savtartalom alacsonyabb és fordítva.

A vizsgált fajták gyümölcseiből készült feldolgozott termékek (ivólé, befőtt, gyorsfagyasztott gyümölcs) bírálati pontszámai alapján a 'Petri' fajta gyümölcsei adták a legjobb eredményt.

Az északkelet-magyarországi tájfajták tárolhatóságát különböző tárolási módok esetén vizsgáltuk. Megállapítottuk, hogy a tárolhatóságra a tárolási hőmérséklet nagyobb hatással van, mint a tároló gázösszetétele. Alacsony oxigén- és szén-dioxid tartalom mellett nő a gyümölcsök fonnyadása. A tárolhatóság tekintetében a vizsgált fajták között lényeges különbség nem volt.